

Konfliktné ciele v politike podpory demokracie

Michal Mochťak^{1,2}

Mezinárodní politologický ústav, Fakulta sociálních studií, Masarykova Univerzita, Brno, Česká republika

Konfliktné ciele v politike podpory demokracie. Demokratizačné programy a ich efektívnosť sú nevyhnutne spojené s procesom plánovania a nastavením politiky podpory demokracie. S tým súvisí i charakter konfliktu, ktorý v rámci stanovenej prístupov a priorit môže vzniknúť a ovplyvniť výstupy samotnej demokratizácie. Súčasný akademický a politický diskurz tento problém reflektuje relatívne pozvoľna, pričom funkčné nástroje na zvládanie konfliktných cieľov v politike podpory demokracie prakticky neexistujú. Na základe diskusie, ktorá bola iniciovaná na stránkach časopisu *Democratization*, je v tomto kontexte identifikovaný súčasný stav oboru a jeho východiska, pričom text v teoretických úvahách postupuje ďalej. Článok definuje efekt takzvanej demokratizačnej implózie a upozorňuje na riziká, ktoré konfliktné nastavenie cieľov demokratizačných programov sprevádzajú. Závery následne volajú po koncepčných prístupoch v samotnom nastavení politiky podpory demokracie a obhajujú relevanciu daného výskumného problému.

Kľúčové slová: demokratizácia; konfliktné ciele; implózia; podpora demokracie

Conflicting Goals in the Policy of Democracy Promotion. Conflicting approaches in the policy of democracy promotion are inevitably connected with the effectivity of democratization process all around the world. However, systematic research about their emergence and effects is still missing. On the basis of academic discussion identified in the special issue of the journal *Democratization*, the paper presents current state of art and analyses main arguments about the conflicting objectives in the programmes and the projects concerning the support of democratic institutions and democracy as a form of governance. The theoretical debate is subsequently amended by the concept of so called implosion of democratization and its delimitation towards the context of democratic transformation. General results call for more attention to this phenomenon understanding of which is much needed in order to overcome the serious pitfalls that are related to democratization programmes and their planning.

Key words: democratization; conflicting objectives; implosion; democracy promotion

---

¹ Korešpondencia: Mgr. et Mgr. Michal Mochťak, Mezinárodní politologický ústav, Fakulta sociálních studií, Masarykova Univerzita, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika. E-mail: mochtak@fss.muni.cz.

² Tento článok bol spracovaný v rámci grantového projektu *Soudobé výzvy demokracii ve středovýchodní Evropě* (GAP408/11/0709).

Úvod

Podpora demokracie prostredníctvom najrôznejších foriem rozvojovej a transformačnej pomoci je v súčasnom svete jednou z mnohých dimenzií zahraničnej politiky ako takej. Z toho plynie nastavenie a samotná štruktúra programov, ktorých cieľom je demokraciu ako formu vlády podporovať a rozvíjať jej potenciál v lokálnom, regionálnom, ale aj v globálnom rámci. Motívy pre tento prístup plynú z tradičného pojatia demokracie ako subjektívne najlepšej formy vlády, ktorá napriek svojim nedostatkom obsahuje v porovnaní s dostupnými alternatívami výrazné kvality (Diamond, 1999, s. 69; Sørensen, 2008, s. 52; Selassie, 2002, s. 372). Demokracia je v tomto kontexte nositeľom normatívneho étosu, ktorý plynie z individualistického pojatia jedinca a jeho kapacity podieľať sa na správe vecí verejných (viď Dahl, 1982; 1995; 2001). Táto normatívna dimenzia je dopĺňaná praktickou stránkou podpory demokracie, ktorá svoje kvality prepája s konceptmi ekonomickej výkonnosti a mierovej koexistencie (Lipset, 1960; Przeworski – Limongi, 1997; Acemoglu et al., 2009; Levitsky – Way, 2002; Call – Cook, 2003; Grimm, 2008; Paris, 2002; Paris, 2004; Paris, 2010; Wesley, 2008; Barnett – Zürcher, 2009). Samotné východiská následne podporujú teoretické subderiváty, akým je koncept demokratického mieru, ktoré často vice versa stoja v pozadí ďalšieho normatívneho ospravedlnenia demokratických princípov pri ich rozširovaní na globálnej úrovni (k demokratickému mieru viď Doyle, 1983; Russett, 1993; Chan, 1997). Hodnotové preferencie sú tak inštitucionalizované do podoby praktických politík (podpora demokracie; democracy promotion), ktorých podstata je spájaná so snahou samotné ideály presadiť, často i s vedomím porušenia ďalších imperatívov.

Cieľom príspevku je predstaviť kritickú reflexiu politiky podpory demokracie, často založenej na rozvojových a transformačných programoch, ktoré z hľadiska nastavenia zahraničnej politiky vytvárajú primárnu rovinu demokratického úsilia v súčasnom svete. V tomto kontexte je využívaný prístup, ktorý definuje tzv. konfliktné ciele v podpore demokracie. Samotná multiplikácia úloh (zámerov, cieľov) je vnímaná ako problematizujúci prvok, často vytvárajúci kontradikcie k úsiliu podporiť samotný rozvoj demokratických inštitúcií, a to aj v kontexte ďalších priorít zahraničnej politiky konkrétnej krajiny (Grimm – Leininger, 2012). Zdôraznený je i predpoklad, že demokratizácia ako proces predstavuje vždy unikátny model premeny režimu, ktorý vyžaduje originálne prístupy a veľkú dávku flexibility (Carothers, 2002, s. 14-16; porov. Karl, 1986, s. 9; Zakaria, 2003). Tieto východiská stoja v pozadí snahy o identifikáciu zásadných nedostatkov v nastavení demokratizačných programov, ktorých charakter ovplyvňuje vývoj a zvládanie spoločenských konfliktov v cieľovej krajine, úroveň ľudských práv a celkové šance na úspech demokracie ako efektívnej formy vlády. Text na základe prebiehajúcej diskusie násled-

ne definuje koncept takzvanej demokratizačnej implózie, ktorý zachytáva konečné štádium neúspešného procesu demokratizácie následkom konfliktného nastavenia cieľov. Z pohľadu životného cyklu demokratizujúceho sa režimu ide o obdobie stagnácie až úpadku.

Z teoretického hľadiska sa text inšpiruje špeciálnym vydaním časopisu *Democratization*, ktoré bolo publikované 1. júna 2012. Autori sa v ňom pokúsili vymedziť a následne konceptualizovať problém kontradiktórnych (konfliktných) prístupov v podpore demokracie a ich dopad na samotnú výkonnosť demokratizačného úsilia (Grimm – Leininger, 2012; Wolff, 2012; Faust – Leidegger – Schmitt, 2012; Lemay-Hébert, 2012; Jung, 2012; Richter, 2012; Pogodda, 2012; Quie, 2012; Freyburg, 2012). V tejto dikcii sa text snaží pokračovať, a ďalej tak prepojiť problematické nastavenie zahraničnej podpory demokracie s negatívnymi dopadmi v širšom kontexte demokratizácie. Analýza monotematického čísla časopisu *Democratization* v tomto kontexte plní úlohu odrazového mostíka, ktorý z teoretického aj praktického hľadiska vytvára základnú kosť článku. Táto štruktúra je dopĺňaná ďalšími odbornými štúdiami, ktorých charakter dotvára obraz výskumného problému s cieľom informovať čitateľa o jeho existencii a možných dopadoch. Tento postup je zvolený i z dôvodu neexistujúcej akademickej debaty, ktorú suplovalo práve monotematické číslo časopisu *Democratization* a fakticky stanovilo konceptuálny rámec pre budúci výskum (porov. Grimm – Leininger, 2012, s. 393).

Vzhľadom na to, že príspevok predstavuje v slovenskom prostredí prvý pokus o uchopenie problematiky konfliktných cieľov, konceptuálne vymedzenie a zarámovanie danej debaty je dôležitým a dokonca zásadným krokom v procese formovania transformačných a rozvojových politík, či už v teoretickej alebo praktickej rovine. Zároveň je teoretická debata obohatená o termín takzvanej *demokratizačnej implózie*, ktorý konceptualizuje záverečné štádium negatívnych dopadov zlého nastavenia cieľov politiky podpory demokracie. Nejedná sa tak o statickú deskripciu, ktorá vzhľadom na charakter príspevku nie je ani možná, ale o určitú štruktúru, ktorá na jednej strane predstavuje nový výskumný problém a zároveň poukazuje na potrebu jeho okamžitého riešenia. Text nie je špecifikovaný časovým obdobím, regionálnym vymedzením alebo výskumnou otázkou. Vo svojom jadre sa jedná o teoretický príspevok, rámujúci existujúce debaty, na základe ktorých následne predstavuje dôležitý výskumný problém a pokúša sa o jeho zasadenie do prostredia Slovenskej republiky.

Kontradikčné prístupy v podpore demokracie ako téma výskumu

Problém kontradikčných prístupov v prioritách zahraničnej politiky, ktoré sú naviazané na proces demokratizácie, nie je vo výskume demokratizácie úplne nový fenomén. Už v roku 1968 Samuel Huntington vo svojej knihe *Political*

Order in Changing Societies kritizoval americkú vládu za chybný predpoklad, ktorý obsahoval presvedčenie, že všetky pozitívne nástroje je v prípade modernizačných programov možné využívať spolu (Carothers, 2012, s. 389; Weber, 2009, s. 161; Huntington, 1968). Táto pozícia bola po skončení studenej vojny a prvých nezdaroch v demokratizačných snahách národných i zahraničných aktérov obohatená o argumenty, ktoré útočili na unifikovaný prístup v podpore demokratizácie a poukazovali na jedinečnosť každého prípadu (Grimm – Leininger, 2012, s. 392; Carothers, 2002, s. 14-16; porov. Karl, 1986, s. 9; Zakaria, 2003). Napriek politickej akceptácii tejto línie a reflexie skutočnosti, že praktické nástroje podpory demokracie nie sú aplikovateľné globálne, súčasný trend naznačuje, že hlavné paradigmy sa opúšťajú len veľmi ťažko (viď kritiku Carothers, 2002). V tomto kontexte sa často objavujú protichodné ciele či tzv. kompromisy (trade-offs), ktorých hlavným znakom je neprehľadná štruktúra priorit a rôzne úrovne záujmov. Vágnosť následne narúša akékoľvek pravidlá riadenia projektu, ktorý tak v konečnom štádiu demokratizačné úsilie oslabuje (porov. texty v špeciálnom vydaní *Democratization*, 2012).

Možnosť výskytu tzv. konfliktných prístupov v podpore demokracie/demokratizácie³ sa z podstaty plánovania nemôže vylúčiť, a často tak tvorí súčasť pripravovanej koncepcie alebo programu. Dôležitým elementom je preto ich identifikácia a následná kritická reflexia, s cieľom minimalizácie ich negatívnych dopadov. Existencia rozporov plynie z prirodzenej spoločenskej komplexity, ktorú síce nie je možné eliminovať, ale jej charakter je nutné aspoň čiastočne zohľadniť v snahe dosiahnuť stanovené ciele. Jeden zo základných pohľadov vníma komplexnosť skrze element plurality, tzn. reflexie spoločenskej mnohosti. Tú je s ohľadom na základné dimenzie možné rozdeliť na vonkajšiu a vnútornú, pričom hranice vymedzuje národný štát. V tomto kontexte vonkajšia pluralita plynie z charakteru medzinárodného prostredia, ktoré je tvorené protichodnými motiváciami aktérov pôsobiacich v samotnej aréne. Vnútorná pluralita naopak odkazuje na rozdielne ciele domácej politickej scény, kde sa prejavujú rozpory medzi ministerstvami, politickými stranami, ale i samotnými zložkami moci (prezident vs. parlament a pod.). Na základe tohto vymedzenia je možné konštatovať, že dynamika interakcií delí konceptuálne

---

³ Podpora demokracie/demokratizácie (democracy promotion; democracy support; democracy building) je relatívne komplexný koncept, ktorým sa označuje úsilie určitého aktéra priamo či nepriamo podporovať podmienky pre demokraciu ako formu vlády. V tomto kontexte je možné rozlíšiť tzv. politickú a rozvojovú tradíciu, pričom je tak zdôraznená komplexnosť súčasného demokratizačného úsilia. Obe tradície vnímajú demokraciu ako určitý cieľ v zahraničnej politike, ktorý prestupuje takmer všetkými jej kapitolami. Inými slovami povedané, podpora demokracie je súčasťou hodnotovo orientovanej politiky, ktorá demokratické ideály z podstaty obsahuje (porov. Grimm – Leininger, 2012, s. 396; Carothers, 2009, s. 5-9).

pole na arény, ktoré okrem vlastných konfliktných väzieb interagujú i medzi sebou navzájom a v kontexte podpory demokracie ovplyvňujú výkonnosť danej politiky v krajine určenia (porov. Burnell, 2004; Grimm – Leininger, 2012, s. 392).

Súčasná akademická diskusia na tento problém reaguje len pozvoľna, čo je možné doložiť chýbajúcou konceptuálnou základňou a formálnymi nedostatkami, ktoré sa prejavujú v rámci praktických projektov podpory demokracie. Dostupná literatúra sa napriek kritickej reflexii tejto skutočnosti stále pohybuje v kontexte predovšetkým dvoch tradičných prístupov, ktorých charakter z teoretického i praktického hľadiska neobsahuje element kontradikcie, ako prekážky podpory demokracie v prípade multiplikácie cieľov (porov. Acemoglu et al., 2009; Carothers, 2010; Faust, 2007; Paris, 2010; Wesley, 2008).

Prvý z nich je postavený na tzv. modernizačnej tradícii, ktorá sa zameriava na vzťah medzi rozvojom (modernizáciou) a celkovou výkonnosťou demokratického zriadenia (Grimm – Leininger, 2012, s. 394). Seymour M. Lipset prezentoval vo svojej práci z roku 1960 argument, ktorý vnímal štatút ekonomickej úspešnosti krajiny ako jeden zo základných predpokladov udržania demokratickej formy vlády (1960, s. 6). Tento prístup sa v nasledujúcich rokoch transformoval do politik, ktoré rozvoj demokracie vnímali skrze nekomplikovanú podporu v socio-ekonomickej dimenzii (viď Przeworski – Limongi, 1997; Acemoglu et al., 2009; Levitsky – Way, 2002). Táto tradícia ovplyvnila politiku podpory demokracie na takmer tri desaťročia. Odklon je možné badať až začiatkom 90. rokov, keď bola spochybnená skutočnosť, že demokraciu je možné vnímať ako logický výstup modernizácie (Przeworski et al., 2000). Táto perspektíva sa však do praktických politik veľkých donorov presadila len nedávno, pričom zmeny v paradigme podpory demokracie spočívali predovšetkým v presune pozornosti na komponenty dobrej vlády a princíp kondicionality. Štúdie o ich efektívnosti ale chýbajú, pričom je možné sa len domnievať, aký vplyv tieto nástroje skutočne majú (Carothers, 2010; Faust, 2007).

Druhá tradícia čerpá z prostredia bezpečnostných a mierových štúdií, kde sa pozornosť obracia na vzťah demokracie a stability v postkonfliktných spoločnostiach. V rámci nej je hlavný dôraz kladený na odstránenie príčin konfliktného správania sa a vytvorenie nenásilného prostredia s cieľom celkovej stabilizácie bezpečnostnej situácie (Grimm, 2008; Paris, 2002; Paris, 2004; Paris, 2010; Wesley, 2008; Barnett – Zürcher, 2009). Napriek istej dávke plánovania (strategická, taktická, operačná úroveň), ktorá plynie z podoby a štruktúry sektoru bezpečnosti, sa komplexné postupy pre elimináciu konfliktných tendencií, rovnako ako v prípade modernizačného prístupu, nepodarilo efektívne implementovať. Zároveň sa objavujú texty, ktoré pozitívny dopad tejto tradície na základe výsledkov z posledných dvoch desaťročí explicitne spochybňujú. Re-

álne dáta na makroúrovni podporujúce jedno alebo druhé tvrdenie však chýbajú (porov. Grävingholt – Leininger – von Haldenwang, 2012; Jung, 2012).

V rámci oboch prístupov je možné identifikovať nedostatky, ktorých charakter – ako bude v ďalšom výklade ukázané – odkazuje na neschopnosť zvládať rôzne ciele podpory demokracie, pričom dominujú viac kontradikčné ako synergické tendencie. Obe tradície sú pritom samé v principiálnom rozpore, keď stabilita a bezpečnosť brzdí minimálne v krátkodobom a strednodobom horizonte modernizačné tendencie, a to v záujme odstránenia príčin konfliktov či bezpečnostných hrozieb (prostredníctvom reštriktívnych opatrení; násilného odporu; boja proti terorizmu a pod.; vid' predstavenie konfliktnej logiky nižšie). Odborná literatúra v tomto kontexte nedokáže jasne odpovedať na otázky, akým spôsobom tieto paradoxy alebo dilemy na podporu demokracie vplývajú, zhodujú sa však na možnej existencii vzájomnej väzby, ktorú nie je možné ignorovať (porov. Grimm – Leininger, 2012, s. 395; porov. Carothers, 2009).

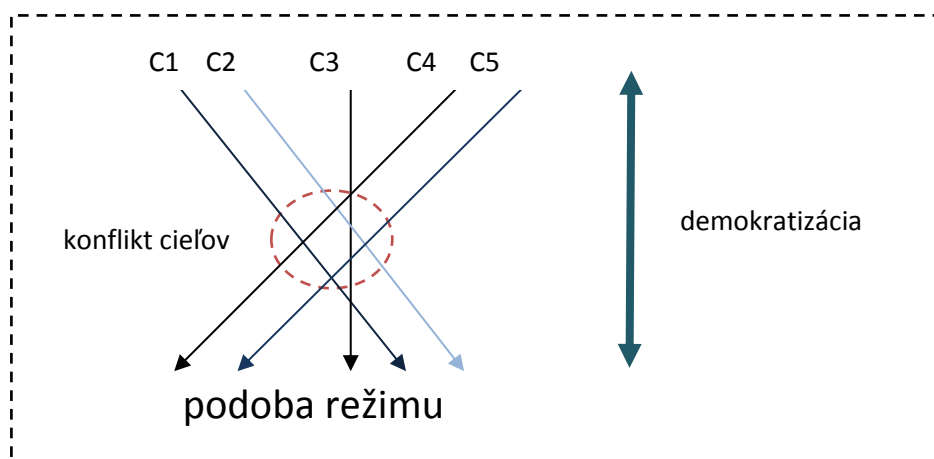
Grimm a Leininger v tomto kontexte identifikujú 4 základné okruhy nedostatkov (gaps), ktoré by v nasledujúcich rokoch mali tvoriť hlavné dimenzie výskumu v oblasti podpory demokracie/demokratizácie, pričom by dokázali reflektovať i kontradikčné prístupy v podpore demokracie. V prvom rade (a) je nutné prehĺbiť poznatky o vzťahu konglomerátu najrôznejších rozvojových cieľov a podpory demokracie. Po druhé (b) stále existuje nedostatok informácií o možných prístupoch, tzv. receptoch, ktoré úspešne využívajú rôzne nástroje. Rovnako nie sú známe podmienky, pri ktorých dané projekty fungujú. Tretí bod (c) poukazuje na potrebu zhromažďovania a dostatočného interpretovania informácií týkajúcich sa výkonnosti jednotlivých aktérov a ich schopnosti zvládať problémy s kontradikčnými prístupmi. Posledná oblasť (d) odkazuje na nedostatok informácií týkajúcich sa konfliktných cieľov, ktoré vplývajú na demokratizáciu ako proces (2012, s. 395).

Konfliktné ciele a ich vymedzenie

Motivácie pre podporu demokracie sú často výsledkom najrôznejších záujmov, ktoré kombinujú hodnotové preferencie, historické väzby, ekonomické a geostrategické ciele, či v konečnom dôsledku politické kalkuly. Táto pluralita sa prejavuje i v nastavení politík, ktorých vymedzenie tvorí základ rozvojových a transformačných programov, či celkovej podoby hodnotovo orientovanej zahraničnej politiky štátu smerom k ideálu demokracie. V ich kontexte je možné rozlíšiť priamy a nepriamy princíp podpory demokracie, pričom hlavný rozdiel spočíva v nastavení cieľov, na ktoré sa orientujú. Priama podpora demokracie je spojená s podporou demokratických inštitúcií a rozvojom samotných kapacít vládnutia politických a spoločenských aktérov. Naopak, nepriama podpora sa vyznačuje podporou takzvaných priaznivých podmienok pre rozvoj demokracie (často je to napr. technická či finančná pomoc; porov. poznámku 2

a Carothers, 2009; Grimm – Leininger, 2012, s. 396). Oba prístupy sú však zhodne nositeľmi konfliktného potenciálu, ktorého dôsledky rovnako ako príčiny plynú z neustálej multiplikácie cieľov. To platí aj v prípade ďalších priorit zahraničnej politiky, ktoré explicitne nie sú súčasťou demokratizačných argumentov, ale ich charakter je do čiastkových cieľov možné preformulovať (viď Schému 1). Ako príklad môže byť uvedený export vojenského materiálu, ktorý je podporovaný predovšetkým z ekonomického hľadiska, ale v prípade kontextu demokratizácie sa tento argument často mení na podporu mieru, budovanie ozbrojených zložiek a stabilizáciu bezpečnosti. Tým dochádza k pozitívnemu preformulovaniu dôvodov pre podporu exportu z hľadiska argumentov podpory demokracie (porov. Amnesty International, 2012; Dugan, 2012).

Schéma 1: Vzťah hlavných konceptov (premenných)

Zdroj: Autor; C1-C5 predstavujú nezávislé premenné v podobe cieľov zahraničnej podpory demokracie; *podoba režimu* (kvalita demokracie) je v tomto vzťahu závislá premenná; *demokratizácia* je rámec, v ktorom dochádza k určitému príčinnému vzťahu.

Táto mnohoznačnosť sa prepája s konceptom *demokratizácie*, ktorý v teoretickej i praktickej dimenzii zastrešuje politiku „podpory demokracie“. Práve pojmá demokratizácie v kontexte priorit určuje, či a akým spôsobom dochádza k prípadným stretom medzi jednotlivými cieľmi zahraničnej politiky, ktoré sa v inštitucionálnej fáze projektu definovali normatívne. Samotná definícia preto vytvára arénu, kde sa debata o kontradikčných prístupoch odohráva. Vo všeobecnosti je možné tvrdiť, že demokratizácia je proces, ktorý je postavený na zamýšľanej zmene v rámci kontinua demokracia – nedemokracia. Inými slovami povedané, za priaznivých podmienok sa jedná o kvalitatívnu

premenu z podoby autoritárskej vlády na vládu demokratickú.⁴ Takto široko definovaný koncept je následne dopĺňaný ideovými preferenciami, ktoré sa podpisujú na konečnom obsahu pojmu, a tým i na charaktere konfliktných cieľov v jeho rámci (O'Donnell – Schmitter, 1986; Whitehead, 2002, s. 27; Przeworski, 1991, s. 58-61). V politologickej literatúre a ani v prakticky orientovaných výskumoch však doteraz neexistovala definícia konfliktných cieľov ako konceptu, ktorého charakter je možné využiť na uchopenie prípadnej kontradikcie v prioritách zahraničnej podpory demokracie. V tomto kontexte Grimm a Leininger nachádzajú inšpiráciu v makroekonomickej teórii, kde konfliktné ciele ako koncept existujú (porov. Mankiw, 2008, s. 31-32). V tomto kontexte definícia odkazuje na stret minimálne dvoch cieľov, kde dosiahnutie jedného z nich sťažuje alebo znemožňuje uskutočnenie druhého (Grimm – Leininger, 2012, s. 397). Ako príklad môže byť uvedená príliš unáhlená organizácia prvých demokratických volieb, ktorých cieľom je výber nových (kvázi-) demokratických elít. Tento postup v snahe vygenerovať legitímnu vládu často obsahuje rozpor s úsilím zahrnúť čo najväčší počet segmentov v spoločnosti, kde dlhodobo marginalizované skupiny obyvateľstva zvyčajne nedisponujú kapacitami, ktoré by im umožnili efektívnu súťaž o hlasy voličov krátko po páde starého režimu (porov. situáciu v Egypte po páde Hosniho Mubaraka). Rovnako problematické vymedzenie je možné identifikovať i v prípade cieľov, ako napr. stabilita, mier, bezpečnosť alebo ekonomická prosperita (viď nižšie).

Na základe potreby identifikácie týchto rozporov a nutnosti ich reflexie je možné rozlíšiť dva druhy konfliktných situácií (porov. Grimm – Leininger, 2012, s. 397-398):

- a) Vnútorne konfliktné ciele – predstavujú konfliktné strety, ktoré plynú z rôznych elementov (projektov) podpory demokracie a zo svojej podstaty sú spojené s demokratizáciou ako takou. Jedná sa napríklad o rozpory medzi slobodnými voľbami a zabezpečením podielu na moci alebo kontrolou nad finančnými tokmi (problém tzv. ownership vs. donor control, ktorý reflektuje, kto demokratizáciu skutočne riadi). Vnútorný konflikt sa objavuje predovšetkým v prípade použitia priamej podpory demokracie.
- b) Vonkajšie konfliktné ciele – sú založené na rozporoch v prioritách zahraničnej politiky konkrétnych aktérov na národnej i medzinárodnej úrovni, ktoré nutne nie sú súčasťou snahy o budovanie demokratickej formy vlády (plynie z iného nastavenia priorít). Jedná sa napríklad o stret medzi podporou demokratizácie a budovaním mieru, demokratizáciou a budovaním štátu, demokratizáciou a stabilitou režimu, demokratizáciou

---

⁴ Výsledok demokratizácie nemusí nutne znamenať funkčnú demokraciu. Vo svojej podstate sa jedná o proces s otvoreným koncom (viď O'Donnell – Schmitter, 1986).

a podporou ekonomického rozvoja a podobne. Vonkajší konflikt sa objavuje predovšetkým v prípade nepriamej podpory demokracie.

Samotné konfliktné ciele predstavujú generický výsledok plánovania, ktorý je naviazaný na konglomerát priamych či nepriamych stimulov. Ich nositeľmi sú aktéri, ktorých záujmy nemusia predstavovať harmonický celok v podobe nekonfliktnej podpory demokracie v zahraničnej politike. Táto logika odkazuje na formálnu podobu stretu, kde vystupujú ministerstvá a ich jednotlivé odbory, súkromný sektor, neziskové organizácie, ale aj jednotlivci, ktorí z titulu spoločenskej vážnosti dokážu danú agendu ovplyvňovať (napr. v Českej republike to bol dlhodobo Václav Havel). V medzinárodnej aréne sú do tohto pluralitného prostredia zahrnuté i národné štáty a ich domáce arény, medzinárodné a neziskové organizácie, korporácie, osobnosti a ad hoc koalície.

V tomto kontexte je nutné zdôrazniť, že koncepčné nastavenie podpory demokracie je jedným z dôležitých cieľov, ktorý predurčuje úspech úsilia o budovanie dobrej demokratickej vlády. V snahe túto výzvu reflektovať je možné vymedziť okruh príčin, ktoré stoja v pozadí konfliktu a jeho „eskalácie“ (Grimm – Leininger, 2012, s. 404):

1. Spor medzi bezpečnostnými, obchodnými, politickými a kultúrnymi záujmami na jednej strane a normami a hodnotovými preferenciami na strane druhej;
2. Rozpory a nejasnosti v prioritách;
3. Nedostatok záujmu o prenesenie zodpovednosti na lokálne authority;
4. Nedostatok koordinácie na medzinárodnej, národnej a lokálnej úrovni.

Ako vznikajú konfliktné ciele?

Konflikt vo svojej podstate odkazuje na určitý element nezlučiteľnosti, ktorého charakter vytvára bariéru pre dosiahnutie stanovených cieľov (porov. Bartos – Wehr, 2002, s. 13). S odkazom na predstavenú definíciu sa jedná o logiku, kde formálne dosiahnutie určitého cieľa alebo samotný postup jeho dosahovania je v rozpore s iným zo stanovených cieľov. Tento teoretický konštrukt je obrazom rozporov, ktoré plynú z rozdielnych záujmov a sú vyjadrením plurality prostredia, kde daná politika vzniká (národná i medzinárodná úroveň). V snahe predstaviť komplexný obraz tejto dynamiky je konceptuálne pole možné rozdeliť na konflikt noriem, konflikt stratégií a konflikt priorít. Každý z týchto okruhov má reálnu podobu vo vonkajších i vnútorných konfliktných cieľoch, pričom reflektuje charakter nezlučiteľnosti (porov. Grimm – Leininger, 2012, s. 402). Vo svojej podstate sa jedná o rozpory v rámci trojstupňového plánovania, ktoré je prítomné vo všetkých štádiách demokratizačného projektu: (1) konflikt noriem odkazuje na koncepčnú (normatívnu) dimenziu; (2) konflikt stratégií na strategickú dimenziu; (3) a konflikt priorít na taktickú dimenziu. Všetky tri však interagujú a z princípu riadenia projektu sú neustále prepojené.

Konflikt noriem (makroúroveň) je výsledkom rôznych preferencií v prípade politiky podpory demokracie, kde sa z podstaty nastavenia prejavujú nezlučiteľnosti v prípade snahy dosiahnutia všetkých. Často je to následok rozdielného vnímania konceptu demokracie, ktoré sa následne transformuje i do protichodných stratégií. Tento rozpor sa prejavuje napríklad v prípade medzinárodných koalícií, kde jednotliví aktéri vnímajú demokraciu cez rozdielne prizmy, pričom tieto vízie nie sú nekonfliktné (objavujú sa i na národnej úrovni). V tomto kontexte môže byť demokracia vnímaná ako budovanie inštitucionálnych kapacít (predovšetkým voľby), vytváranie občianskej spoločnosti alebo ľudskoprávna agenda. Výsledok je konglomerát cieľov, ktorých logika si často odporuje. Príkladom je podpora demokracie verzus stabilita, bezpečnosť alebo mier. Samotný rozpor plynie z normatívnych východísk, ktoré stoja v pozadí presadzovania bezpečnosti (stability, mieru a pod.) ako nástroja budovania demokracie, a to aj v prípade, ak sú demokratické imperatívy porušované. Podobný princíp je možné identifikovať aj v prípade rozvoja socioekonomickej dimenzie, kde podpora biznisu môže stáť v rozpore s celkovým úsilím stabilizácie v kontexte demokratizačného procesu. Ako príklad môže byť uvedený deviantný prístup veľkých korporácií, ktoré si u kvázi demokratických režimov kupujú tzv. koncesie – následne dochádza k vzniku vzťahu, ktorého podstata je postavená na bezproblémovom prístupe k nerastným surovinám výmenou za finančné stimuly pre lokálne elity (Le Billon, 2001, s. 17; Pearce, 2004).

Konflikt stratégií (mezoúroveň) vzniká následkom rozdielných prístupov v podpore demokracie, ktoré majú vo svojom pozadí rôzne politické, kultúrne a ekonomické motivácie. Pri vnútorných konfliktných cieľoch (priamo naviazaných na proces demokratizácie) vzniká napríklad rozpor medzi endogénnym a exogénnym prístupom, ktorý v podstate odkazuje na konflikt týkajúci sa zodpovednosti za demokratizáciu. Inými slovami povedané, kontradikcia spočíva v tom, kto proces demokratizácie fakticky riadi (domáce elity vs. zahraničný aktér). Na to nadväzuje rozpor, kto a ako do samotného procesu vstupuje, pričom sú kriticky reflektované vonkajšie zásahy v kontexte sebaurčenia (porov. situáciu v Bosne a Hercegovine; Jung, 2012). Ako príklad môžeme uviesť už spomínané napätie medzi nástrojmi modernizačných a bezpečnostných prístupov, kde imperatív bezpečnosti ovplyvňuje snahu o celkový spoločenský rozvoj (porov. Grimm – Leininger, 2012, s. 395).

Konflikt priorít (mikroúroveň) je postavený na premise, ktorá operuje v rámci určitého hodnotového rebríčka v konkrétnom projekte alebo prostredí. Rozpor vzniká na základe prioritizácie jednotlivých cieľov, ktoré sú v procese demokratizácie stanovené. V prípade vymedzenia vnútorných konfliktných cieľov tento rozpor ovplyvňuje výsledok priamo v krajine určenia (tzn. on ground; napr. budovanie miestnej samosprávy verzus centralizácia demokratizačných projektov). Vonkajšie konfliktné ciele zase interagujú v rámci celkového

nastavenia policy (porov. Faust – Messner, 2007; Riddell, 2007; Grimm – Leininger, 2012, s. 402).

Konfliktné ciele a ich riešenie

Rozpory, ktoré je možné identifikovať v prípade podpory demokracie, sú často výsledkom zlého programového nastavenia a určitej neochoty riešiť problém z dlhodobého hľadiska. Napriek kritickej reflexii, ktorá vníma konfliktné ciele ako neoddeliteľnú súčasť zahraničnej politiky podpory demokracie, je vhodné problém vnímať ako riešiteľný, čo je základný predpoklad snahy o jeho odstránenie. Inými slovami povedané, ak prijmeme skutočnosť, že priority a ich konfliktný vzťah sú súčasťou transformačnej a rozvojovej politiky programov (politiky podpory demokracie), ale zároveň existuje priestor pre ich reflexiu a riešenie, samotný rozpor je možné aspoň čiastočne minimalizovať. Nezhoda v cieľoch tak nemusí byť nutne odstránená, ale ich dopad na proces demokraticizácie sa v ideálnom prípade neprejaví. V tomto kontexte predstavuje prvý krok rozhodnutie aktéra (medzinárodného, národného, lokálneho) samotný rozpor identifikovať. Následne je možné iniciovať „liečbu“, ktorá má v súčasnom akademickom diskurze štyri rozdielne varianty (porov. Grimm – Leininger, 2012, s. 405-406):

- *Politika mŕtveho chrobáka* – jedná sa o prístup, ktorý napriek identifikácii problému ignoruje potrebu jeho riešenia a radšej volí vyčkávaciu taktiku. V niektorých prípadoch problém mizne sám a táto politika sa z pohľadu využitých kapacít stáva efektívnou. Na druhej strane existuje riziko, že celkový konflikt prerastie do veľkých rozmerov, a potopí tak pozitívne výsledky úsilia ako takého;
- *Prioritizácia* – je postup, ktorý v prípade výskytu konfliktných cieľov a vyhodnotení situácie volí jednu z dostupných možností, čím stanovuje priority celkovej podpory demokracie. Nevýhodou tohto prístupu je skutočnosť, že efektívnosť prístupu nižšej priority je obmedzená a v niektorých prípadoch úplne zaniká;
- *Sekvenčný prístup* – je súbor krokov, ktorý celkový projekt podpory demokracie rozdelí na čiastkové ciele, ktoré sú prioritizované. Tie sú následne zložené do takzvaných sekvencií, ktorých význam spočíva v stanovení postupnosti jednotlivých krokov tak, aby v jednom momente nedochádzalo k vzniku konfliktných situácií. Tento prístup vyžaduje istú dávku plánovania a predovšetkým znalosť lokálneho prostredia, ktoré vyžaduje originálny prístup šitý na mieru. Samotný postup je založený na podmienenom modeli, ktorý predpokladá prechod k ďalšej sekvencii v momente ukončenia tej predchádzajúcej, prípadne pominutia konfliktnej situácie;

- *Politika kompromisu* – je posledným z možných prístupov, ktorý aplikuje princíp vyvažovania a jeho prostredníctvom sa snaží eliminovať negatívne dopady konfliktných situácií. Jedná sa o postup, ktorý rozpor v cieľoch neeliminuje úplne, ale čiastočne minimalizuje jeho negatívne dopady. Na základe tohto prístupu sú následne modifikované ciele, ktoré je možné daným konglomerátom dosiahnuť.

Hodnotenie týchto prístupov je z mnohých dôvodov komplikované a ich relevancia je kontextuálne podmienená prostredím, v ktorom sa aplikujú. Na základe komparatívnej perspektívy, ktorú predstavilo špeciálne vydanie časopisu *Democratization*, je možné konštatovať, že len tri zo štyroch prístupov má v súčasnosti praktické uplatnenie, pričom ich použitie variuje s krajinou určenia a s aktérom, ktorý danú politiku aplikuje (Grimm – Leininger, 2012, s. 406; *Democratization*, 2012). Sekvenčný prístup je v súčasnosti jediným, ktorý stále čaká na rozsiahlejšiu aplikáciu v politike podpory demokracie. Dôvodom môžu byť napríklad vysoké náklady na kapacity a organizovanosť, ktorá ide ruka v ruku s dlhodobým plánovaním. Rovnako môžu existovať obavy z dočasného opustenia jedného z cieľov, ktorý sa následne prejaví v hodnotení výkonnosti programu v krátkodobom, strednodobom alebo dlhodobom horizonte. Samotný problém však súvisí aj s celkovým nastavením stratégií a ich plánovaním, pričom dôležitú dimenziu predstavujú odborné schopnosti tých, ktorí samotné rozhodnutia uskutočňujú. Často sú pritom profesionálne kapacity obmedzované strednodobými plánmi, ktoré z hľadiska nastavenia výkonnosti programov určujú časový horizont, za ktorý nie je možné preniknúť (strednodobé koncepcie rozvojovej a transformačnej politiky, koncepcie zahraničnej politiky a pod.).

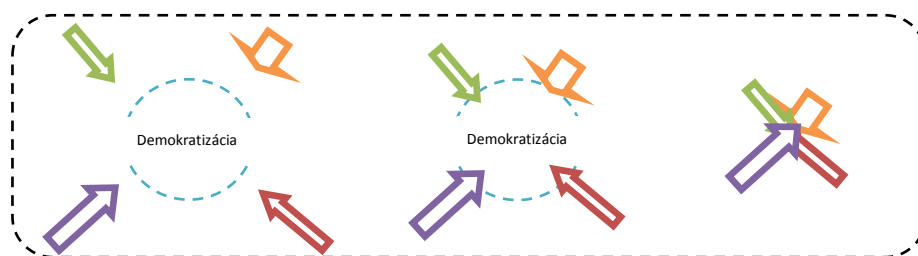
Vplyv konfliktných cieľov na výkonnosť demokratizačných programov – demokratizačná implózia

Charakter protichodných cieľov v prioritách zahraničnej podpory demokracie je jedným z možných vysvetlení neefektivity programov určených pre budovanie demokratického systému vládnutia. Ak prijmeme normatívny predpoklad, že demokracia ako forma vlády predstavuje skutočne najlepšiu možnú formu organizácie moci, záujem o jej presadzovanie musí korešpondovať s efektívnym úsilím, ktoré prináša hmatateľné výsledky. V prípade neefektivity často dochádza k závažnému plytvaniu (kapacity, kapitál a pod.), ktoré je v mnohých ohľadoch vnímané ako neúspech. Vplyv nastavenia priorít je z inštitucionálneho hľadiska nezanedbateľný a v mnohom ovplyvňuje výsledok ešte skôr, ako samotný program začne prebiehať. Z tohto pohľadu sú konfliktné ciele zahraničnej podpory demokracie dôležitým bodom diskusie, ktorej relevancia je stále nedostatočne reflektovaná (viď vyššie).

Pri zohľadnení dopadov konfliktných cieľov na výkonnosť transformačných a rozvojových programov je možné identifikovať tri druhy vzťahov, ktoré vykresľujú väzbu medzi existenciou rozporu a funkčnosťou nastavenia projektov. Prvý z nich nepredpokladá v prípade existencie konfliktných cieľov žiaden alebo len minimálny vplyv na výkonnosť programu v oblasti podpory demokracie. Druhý variant poukazuje na možné negatívne dopady konfliktných cieľov, ktorých charakter brzdí či dokonca znemožňuje podporu demokracie. Posledný druh vzťahu predpokladá existenciu pozitívnej väzby medzi kontradikčnými prístupmi a úsilím budovať demokratickú formu vlády. Tento prístup je možné vysledovať v prípade, ak zodpovední profesionáli dokážu hrozbu konfliktných cieľov rozpoznať a pomocou najrôznejších prístupov ju eliminovať alebo aspoň kontrolovať. Napriek snahe medzinárodných a národných aktérov maximalizovať výkonnosť transformačných programov, je možné konštatovať, že negatívne dopady konfliktných cieľov dominujú (Grimm – Leininger, 2012, s. 407).

Práve tie v konečnom štádiu spôsobujú efekt tzv. *demokratizačnej implózie*, ktorý je možné vymedziť ako kolaps objektu následkom tlaku zvonku. Implózia ako fyzikálny jav koncentruje hmotu a energiu, následkom váhy ktorej sa objekt zrúti sám do seba. Tento proces je možné vysledovať aj v prípade demokratizačného úsilia, ktoré pod váhou najrôznejších cieľov, aktérov a prebiehajúcich projektov kolabuje. Samotný jav následne negatívne vplyva na akékoľvek demokratizačné ciele, ktoré sa z dlhodobého hľadiska stávajú nedosiahnuteľnými. Inými slovami povedané, rôzne ciele, ktorých nositeľmi sú rôzni aktéri, dokážu vstupovať do otvoreného konfliktu a napriek spoločnému cieľu sa od neho vzdávať. Pri viacnásobnej multiplikácii získava efekt deštruktívny charakter, ktorý sa neprejavuje len vo výstupoch demokratizácie, ale aj pri jej ospravedlnení a legitimitate. Logiku tohto procesu znázorňuje schéma 2.

Schéma 2: Princíp demokratizačnej implózie

Zdroj: Autor

Fatálne dopady demokratizačnej implózie následne vedú k odmietnutiu demokracie ako hodnotového systému, kde časť populácie, pôvodne pozitívne

naklonená novej forme vlády, neidentifikuje v demokracii kvalitatívne lepší systém, ako sú jej alternatívy. To následne prehľbuje prítomný konflikt, keď v spoločnosti naďalej existujú segmenty, ktoré demokraciu podporujú a sú ochotné ju brániť. Výsledkom je oslabovanie celkovej spoločenskej kohézie a zvyšovanie rizika výskytu násillia. Príkladom demokratizačnej implózie môže byť Irak alebo Afganistan, kde napriek čiastkovým úspechom existujú pochybnosti o reálnych výstupoch demokratizačného úsillia (porov. Beetham, 2009; Whitehead, 2009; Tadjbakhsh – Schoiswohl, 2008).

Na základe predstaveného teoretického rámca je možné konštatovať, že kvalitatívny rozdiel medzi *reflexiou* existencie konfliktných cieľov a ich *ignorovaním* tvorí dôležitú dimenziu v politike zahraničnej podpory demokracie. Súčasný dominantný prúd je zameraný na tzv. vyčkávaciu taktiku, ktorá je totožná s predstavenou *politikou mŕtveho chrobáka*. V snahe zvýšiť efektivitu rozvojových programov by preto súčasné plánovanie malo opustiť statickú pozíciu a zamerať sa na komplexný prístup, ktorý zohľadňuje výskyt kontradikčných prístupov a nutnosť ich riešenia. Toto odporúčanie je spojené so snahou o efektivnosť demokratizačného úsillia, ktoré v mnohých smeroch trpí formálnymi nedostatkami (porov. Democratization, 2012).

Záver

Záujem o konfliktné ciele v zahraničnej podpore demokracie, ktoré generujú najrôznejšie problémy, tvoria ďalšiu etapu vývoja demokratizačných projektov v 21. storočí. Ich relevancia rastie s objemom finančných prostriedkov, ktoré sú v čase ekonomickej krízy mŕňané takpovediac zodpovednejšie. Demokratizační aktéri, ktorých záujmy v súčasnom medzinárodnom prostredí vytvárajú hlavný prúd rozvojových a transformačných programov, často kontradikčné prístupy ani neidentifikujú alebo účelovo ignorujú. V tomto kontexte sú dopady na lokálne prostredie spravidla deštruktívne, keď spoločnosť stotožňuje nefunkčnosť jednotlivých politik s nefunkčnosťou demokracie. To má následne dopad na vnímanie bezpečnosti, výkonnosť ekonomiky, charakter životného prostredia, rozvoj inštitúcií, či dokonca hodnotovú akceptáciu demokracie ako formy vlády (porov. Jung, 2012).

V tomto kontexte nie je zahrnutá debata o tom, či je alebo nie je vhodné presadzovať demokraciu a podporu ľudských práv v súčasnom svete. Argumenty sú vedené po línii prijatia základného axiómu, že demokracia ako forma vlády je *najlepšia z najhorších alternatív*, a to napriek tomu, že daný prístup nie je neproblematický. V tomto kontexte odpadá obhajoba demokratizačných programov ako legitímnej formy podpory demokracie (pre obhajobu a kritiku porov. Diamond, 1999, s. 69; Sørensen, 2008, s. 52; Selassie, 2002, s. 372; Lipset, 1960; Przeworski – Limongi, 1997; Acemoglu et al., 2009; Levitsky – Way, 2002; Call – Cook, 2003; Grimm, 2008; Paris, 2002; Paris, 2004; Paris,

2010; Wesley, 2008; Barnett – Zürcher, 2009; Dahl, 1982; 1995; 2001). Text si na základe tohto vymedzenia kládol za cieľ pojať problematiku konfliktných priorít v politikách podpory demokracie s odkazom na identifikáciu samotného rozporu, čo je prvý krok na ceste k jeho riešeniu. Na základe prebiehajúcej diskusie a rozboru teoretických východísk bol identifikovaný súčasný stav výskumu a v základných rysoch predstavený teoretický aparát, s ktorým sa doňho vstupuje. Text ďalej formalizoval štyri stratégie na riešenie konfliktného nastavenia politiky podpory demokracie, na základe ktorých bol teoretický rámec obohatený o koncept *demokratizačnej implózie* (viď schéma 2).

Prvý a zásadný krok, ktorý úspešné zvládanie daného problému predpokladá, je predovšetkým identifikácia rozporu, ktorý objektívne existuje a vysloviť záujem o jeho riešenie. Následne je možné začať hovoriť o metodike, ktorá by dané rozpory v konkrétnych prípadoch riešila (viď *Konfliktné ciele a ich riešenie*). Postup by mal stavať na identifikácii kontradikčných prístupov s jasným stanovením priorít v každej z krajín alebo regiónov, kde prípadný konflikt existuje a môže sa prejavovať. S ohľadom na lokálne prostredie následne vytvoríť tzv. konfliktnú mapu a samotné priority do nej zaniest'. Tento postup musí byť transparentný, pričom je dôležitý tlak na koordináciu v rámci národnej, ale i medzinárodnej arény. Metodika by mala vytvoríť základné mantinely, ktorých význam z pohľadu nastavenia priorít bude tvoríť hlavnú dimenziu prijímania strategických rozhodnutí. Tento proces určite nie je možné označiť za jednoduchý, ale jeho význam korešponduje s hodnotovými a normatívnymi východiskami, na ktorých sú liberálne demokracie postavené. Zároveň by to prispelo k riešeniu problému tzv. dvojitého štandardu, ktoré v konečnom dôsledku vytvárajú pocit nespravodlivosti, frustrácie a hnevu.

Samotný charakter výskumného problému poukazuje na dimenziu efektívnosti rozvojových a transformačných programov ako jadra politiky podpory demokracie, ktorá je jednou z hlavných častí zahraničnej politiky a celou ňou prestupuje. Na základe predstaveného teoretického rámca je možné konštatovať, že potreba riešenia týchto prístupov je z pohľadu úspechu transformačných programov relevantným bodom do diskusie, čo korešponduje aj so závermi Grimm(ovej) a Leininger(ovej) (2012, s. 408). Text predstavuje v slovenskom a pravdepodobne aj v stredoeurópskom prostredí jeden z prvých pokusov o uchopenie konceptu konfliktných cieľov v kontexte podpory demokracie a ľudských práv vo svete. Tento trend by v záujme efektívnosti mal pokračovať, pričom koncepčné dokumenty by problematiku kontradikčných prístupov mali transparentne zohľadniť.

LITERATÚRA

- ACEMOGLU, D. – ROBINSON, J. A. – JOHNSON, S. – YARED, P.: *Reevaluating the Modernization Hypothesis*. Journal of Monetary Economics, roč. 56, č. 8, 2009, s. 1043-1058.
- AMNESTY INTERNATIONAL (2012): *AI ČR řeší s českou vládou vývoz zbraní do Jemenu*. Praha: Amnesty International Česká republika, 2012, [cit. 2013-01-30], dostupné na: <http://www.amnesty.cz/z723/ai-cr-resi-s-ceskou-vladou-vyvoz-zbrani-do-jemenu>.
- BARNETT, M. – ZÜRCHER, CH.: *The Peacebuilder's Contract: How External Statebuilding Reinforces Weak Statehood*. In: Paris, R. – Sisk, T. (eds.): *The Dilemmas of Statebuilding: Confronting the Contradictions of Postwar Peace Operations*. London: Routledge, 2009, s. 23-52.
- BARTOS, O. J. – WEHR, P.: *Using Conflict Theory*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002, 219 s. ISBN 0521791162.
- BEETHAM, D.: *The contradictions of democratization by force: the case of Iraq*. Democratization, roč. 16, č. 3, 2009, s. 443-454.
- BURNELL, P. 2004: *Democracy Promotion: The Elusive Quest for Grand Strategy*. Internationale Politik und Gesellschaft, roč. 3, 2004, s. 100-116.
- CALL, CH. T. – COOK, S. E.: *On Democratization and Peacebuilding*. Global Governance, roč. 9, č. 2, 2003, s. 233-246.
- CAROTHERS, T.: *The End of the Transition Paradigm*. Journal of Democracy, roč. 13, č. 1, 2002, s. 5-21.
- CAROTHERS, T.: *Democracy Assistance: Political vs. Developmental?* Journal of Democracy, roč. 20, č. 1, 2009, s. 5-19.
- CAROTHERS, T.: *Democracy Support and Development Aid: The Elusive Synthesis*. Journal of Democracy, roč. 21, č. 4, 2010, s. 12-26.
- CAROTHERS, T.: *Foreword*. Democratization, roč. 19, č. 3, 2012, s. 389-390.
- CHAN, S.: *In Search of Democratic Peace: Problems and Promise*. Mershon International Studies Review, roč. 41, č. 1, 1997, s. 59-91.
- DAHL, R. A.: *Dilemmas of Pluralist Democracy*. New Haven: Yale University Press., 1982, 229 s. ISBN 0300025432.
- DAHL, R. A.: *Demokracie a její kritici*. Praha: Victoria publishing, 1995, 349 s. ISBN 8085605813.
- DAHL, R. A.: *O demokracii: průvodce pro občany*. Praha: Portál, 2001, 191 s. ISBN 8071784222.
- DEMOCRATIZATION: *Special Issue: Do All Good Things Go Together? Conflicting Objectives In Democracy Promotion*. Democratization, roč. 19, č. 3, 2012, s. 389-609.
- DIAMOND, L.: *Developing Democracy: Toward Consolidation*. Baltimore: John Hopkins University Press, 1999, 384 s. ISBN 978-0801861567.
- DOYLE, M.: *Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs*. Philosophy & Public Affairs, roč. 12, č. 3, 1983, s. 205-235.
- DUGAN, EMILY: *Britain accused of hypocrisy over Arab arms sales*. London: The Independent, 2012, [cit. 2013-01-30], dostupné na: <http://www.independent.co.uk/>

- news/uk/home-news/britain-accused-of-hypocrisy-over-arab-arms-sales-289847.html.
- FAUST, J.: *Democracy's Dividend: Political Order and Economic Productivity*. World Political Science Review, roč. 3, č. 2, 2007, s. 1-26.
- FAUST, J. – MESSNER, D.: *Organizational Challenges for an Effective Aid Architecture – Traditional Deficits, the Paris Agenda and Beyond*. Discussion Paper 20/2007 of German Development Institute, Bonn: German Development Institute, 2007, [cit. 2013-01-30], dostupné na: http://hawk.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/45982/ipublicationdocument_singledocument/27987d03-367c-4b22-86d3-c732bad59329/en/2007-20e.pdf.
- FAUST, J. – LEIDERER, S. – SCHMITT, J.: *Financing poverty alleviation vs. promoting democracy? Multi-Donor Budget Support in Zambia*. Democratization, roč. 19, č. 3, 2012, s. 438-464.
- FREYBURG, T.: *The two sides of functional cooperation with authoritarian regimes: a multi-level perspective on the conflict of objectives between political stability and democratic change*. Democratization, roč. 19, č. 3, 2012, s. 575-601.
- GRÄVINGHOLT, J. – LEININGER, J. – VON HALDENWANG, CH.: *Effective statebuilding? A review of evaluations of international statebuilding support in fragile contexts*. Copenhagen: DANIDA, 2012, [cit. 2013-01-30], dostupné na: http://www.netpublikationer.dk/um/11152/pdf/effective_statebuilding.pdf.
- GRIMM, S.: *External Democratization after War: Success and Failure*. Democratization, roč. 15, č. 3, 2008, s. 525-549.
- GRIMM, S. – LEININGER, J.: *Not all good things go together: conflicting objectives in democracy promotion*. Democratization, roč. 19, č. 3, 2012, s. 391-414.
- HUNTINGTON, S.: *Political Order in Changing Societies*. New Haven: Yale University Press, 1968, 488 s., ASIN B001OY3Q34.
- JUNG, J. K.: *Power-sharing and democracy promotion in post-civil war peacebuilding*. Democratization, roč. 19, č. 3, 2012, s. 486-506.
- KARL, T. L.: *Imposing Consent: Electoralism and Democratization in El Salvador*. In: Drake, P. W. – Silva, E. (eds.): *Elections and Democratization in Latin America, 1980 – 1985*. La Jolla: Center for Iberian and Latin American Studies, 1986.
- LE BILLON, P.: *Fueling War: Natural Resources and Armed Conflicts*. London: Oxford University Press/The International Institute for Strategic Studies, 2001, 92 s. ISBN 978-0415379700.
- LEMAY-HÉBERT, N.: *Coerced transitions in Timor-Leste and Kosovo: managing competing objectives of institution-building and local empowerment*. Democratization, roč. 19, č. 3, 2012, s. 465-485.
- LEVITSKY, S. – WAY, L. A.: *The Rise of Competitive Authoritarianism*. Journal of Democracy, roč. 13, č. 2, 2002, s. 51-65.
- LIPSET, S. M.: *Political Man: The Social Bases of Politics*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1960, 432 s., ASIN B0014KPJW4.
- MANKIWI, N. G.: *Principles of Economics*. Mason: South-Western Cengage Learning, 2008, 904 s. ISBN 978-0324589979.

- O'DONNELL, G. – SCHMITTER, P. C.: *Transition from authoritarian rule: tentative conclusions about uncertain democracies*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1986, 96 s. ISBN 978-0801826825.
- PARIS, R.: *International Peacebuilding and the "Mission Civilisatrice"*. Review of International Studies, roč. 28, č. 4, 2002, s. 637-656.
- PARIS, R.: *At War's End: Building Peace After Civil Conflict*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, 304 s. ISBN 978-0521541978.
- PARIS, R.: *Saving Liberal Peace*. Review of International Studies, roč. 36, č. 2, 2010, s. 337-365.
- PEARCE, J.: *War, Peace and Diamonds in Angola: Popular perceptions of the diamond industry in the Lundas*. African Security Review, roč. 13, č. 2, 2004, s. 51-64.
- POGODDA, S.: *Inconsistent interventionism in Palestine: objectives, narratives, and domestic policy-making*. Democratization, roč. 19, č. 3, 2012, s. 535-552.
- PRZEWORSKI, A.: *Some Problems in the Study of the Transition to Democracy*. In: O'Donnell, G. – Schmitter, P. C. – Whitehead, L. (eds.): *Transition from Authoritarian Rule: Comparative Perspective*. Baltimore: The John Hopkins University Press, 1991, s. 47-63.
- PRZEWORSKI, A. – LIMONGI, F.: *Modernization – Theories and Facts*. World Politics, roč. 49, č. 2, 1997, s. 155-183.
- PRZEWORSKI, A. – ALVAREZ, M. E. – CHEIBUB, J. A. – LIMONGI, F.: *Democracy and Development: Political Institutions and Well-Being in the World 1950 – 1990*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, 336 s. ISBN 978-0521793797.
- QUIE, M.: *Peace-building and democracy promotion in Afghanistan: the Afghanistan Peace and Reintegration Programme and reconciliation with the Taliban*. Democratization, vol. 19, č. 3, 2012, s. 553-574.
- RICHTER, S.: *Two at one blow? The EU and its quest for security and democracy by political conditionality in the Western Balkans*. Democratization, roč. 19, č. 3, 2012, s. 507-534.
- RIDDELL, R. C.: *Does Foreign Aid Really Work?* Oxford: Oxford University Press, 2007, 536 s. ISBN 978-0199544462.
- RUSSETT, B.: *Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War World*. Princeton: Princeton University Press, 1993, 184 s. ASIN B002SQKR2K.
- SELASSIE, B. H.: *The Eritrean Experience in Constitution Making: The Dialectic of Process and Substance*. In: Reynolds, Andrew (ed.): *The Architecture of Democracy*. New York: Oxford University Press, 2002, s. 357-372.
- SØRENSEN, G.: *Democracy and Democratization: Processes and Prospects in a Changing World*. Boulder: Westview Press, 2008, 224 s. ISBN 978-0813343808.
- TADJBAKHS, S. – SCHOISWOHL, M.: *Playing with Fire? The International Community's Democratization Experiment in Afghanistan*. International Peacekeeping, roč. 15, č. 2, 2008, s. 252-267.
- WEBER, C.: *International Relations Theory: A Critical Introduction*. London: Routledge, 2009, 264 s. ISBN 978-0415778190.
- WESLEY, M.: *The State of the Art on the Art of State Building*. Global Governance, roč. 14, č. 3, 2008, s. 369-385.

- WHITEHEAD, L.: *Democratization: Theory and Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2002, 312 s. ISBN 9780199253289.
- WHITEHEAD, L.: *Losing "the Force"? The "Dark Side" of Democratization after Iraq*. *Democratization*, roč. 16, č. 2, 2009, s. 215-242.
- WOLFF, J.: *Democracy promotion, empowerment, and self-determination: conflicting objectives in US and German policies towards Bolivia*. *Democratization*, roč. 19, č. 3, 2012, s. 415-437.
- ZAKARIA, F.: *The Future of Freedom: Illiberal Democracy at Home and Abroad*. New York: Norton, 2003, 256 s. ISBN 0393047644.

Mgr. et Mgr. Michal Mocht'ak pôsobí ako výskumný pracovník Medzinárodného politologického ústavu Masarykovej univerzity v Brne. Zároveň je doktorandom na Katedre politológie Fakulty sociálnych štúdií Masarykovej univerzity a ako analytik spolupracuje s českou pobočkou Amnesty International. V súčasnosti pôsobí na Univerzite v Belehrade ako visiting research fellow, kde pracuje na výskume o volebnom násilí v priestore krajín západného Balkánu.

Mgr. et Mgr. Michal Mocht'ak
Mezinárodní politologický ústav
Fakulta sociálních studií
Masarykova Univerzita
Joštova 10
602 00 Brno
Česká republika
E-mail: mochtak@fss.muni.cz
Tel.: +420 549 491 956